

Macierzyństwo wśród nieletnich

Minor motherhood

Monika Zarazowska¹,
Magdalena Lewicka²,
Magdalena Sulima²

¹ Absolwentka kierunku Położnictwo
UM w Lublinie, Polska

² Zakład Położnictwa, Ginekologii
i Pielęgniarstwa Położniczo-Ginekologicznego,
Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet
Medyczny w Lublinie, Polska

Streszczenie

Małoletnie matki to kobiety, które zaszły w ciążę i (lub) urodziły dziecko do 18. roku życia. Odsetek nieletnich matek wśród ogółu rodzących stanowi 10%. Młodociane matki stanowią grupę ciężarnych, które łączy szereg pokrewnych, bardzo specyficznych cech. Na ogół młodociani rodzice spotykają się z niechęcią i wrogością ze strony społeczeństwa, a sytuacja, w której się znaleźli, zostaje przesadnie potępiana i postrzegana jako przejaw rozwiązłości i niemoralnych zachowań w młodym wieku. Nadal obserwuje się brak kompleksowej polityki dotyczącej matek nastoletnich, która pozwoliłaby na wspieranie ich w trudnych sytuacjach ekonomiczno-społecznych.

Abstract

Juvenile mothers are women who became pregnant and (or) given birth to 18 years of age. The percentage of underage mothers, among all women in labour, accounts for 10%. Adolescent mothers are a group of pregnant women, which brings together a range of related very specific characteristics. In general, adolescents parents meet with reluctance and hostility from society, and the situation in which they find themselves is overly condemned and seen as a sign of promiscuity and immoral behaviour at a young age. There is still a lack of a comprehensive policy on teenage mothers, which would allow to support them in difficult socio-economic situations.

**European Journal
of Medical Technologies**

2015; 2(7): 36-41

Copyright © 2015 by ISASDMT
All rights reserved

www.medical-technologies.eu

Published online 13.11.2015

Adres do korespondencji:

dr n. med. Magdalena
Lewicka

Zakład Położnictwa,
Ginekologii

i Pielęgniarstwa

Położniczo-

-Ginekologicznego

Wydział Nauk

o Zdrowiu, Uniwersytet

Medyczny w Lublinie

Chodźki 6, 20-093 Lublin

e-mail: m.lewicka@

umlub.pl

Słowa kluczowe:

małoletnia
matka, wczesne
macierzyństwo

Key words:

minor mother, early
motherhood

Wstęp

Współcześnie widok młodej dziewczyny będącej w ciąży nie jest zjawiskiem epizodycznym. Po 2005 r. w Polsce odnotowuje się powolny wzrost liczby dzieci rodzonych przez nastolatki, przy coraz szybszym tempie wzrostu płodności wśród dziewcząt poniżej 17. roku życia [1].

Małoletnie matki to kobiety, które zaszły w ciążę i (lub) urodziły dziecko do 18. roku życia. Podzielono je na trzy grupy: 1) bardzo młoda matka – do 16. roku życia, 2) starsza nastolatka – 16-19 lat, oraz 3) samotna matka, która nie posiada oparcia ze strony bliskich lub ojca dziecka [2,3].

Charakterystyka zjawiska

Odsetek nieletnich matek wśród ogółu rodzących stanowi 10%. Młodociane matki to grupa ciężarnych, które łączy szereg pokrewnych, bardzo specyficznych cech. Na ogół są to dziewczęta z biednych rodzin, o niskim statusie socjoekonomicznym, podejmujące ryzykowne zachowania, pozbawione prawidłowych wzorców. Drugą grupę stanowią nastolatki z dobrych rodzin, którym brak opieki, uczucia, ciepła i wsparcia rodzinnego.

Nieletnie macierzyństwo jest spowodowane coraz wcześniejszym dojrzewaniem płciowym dziewcząt, zmniejszeniem kontroli rodzicielskiej, minimalizowaniem wpływu religii na życie, upowszechnieniem przedmażeńskich stosunków płciowych oraz nieefektywną edukacją prorodzinną. Uogólniając, uważa się, że na zjawisko ciąży u dziewcząt nieletnich mają wpływ czynniki: rodzinne, psychologiczne, społeczne, interpersonalne oraz media [4,5].

Przedwczesna ciąża często występuje u osób posiadających niskie poczucie własnej wartości, nieumiejętnie planujących swoją przyszłość oraz u tych, które często podejmują ryzykowne działania. Ryzyko to występuje też u nastolatków odrzucających powszechne normy społeczne, u osób z niewielką wiedzą na temat fizjologii własnego ciała czy regulacji poczęć, dojrzałych biologicznie

i pozostających w małym związku z religią. Nie mniej ważnym powodem ciąży u osób poniżej 18. roku życia jest niskie ocenianie własnych szans życiowych i perspektyw na ukończenie edukacji oraz na znalezienie godnej i dobrze płatnej pracy. Statystycznie większe prawdopodobieństwo na urodzenie dziecka występuje wśród dziewcząt, których rodzice również byli małoletni, kiedy one przyszły na świat. Zajęcie w ciążę przed 18. rokiem życia jest bardziej prawdopodobne u nastolatków z rodzin niepełnych lub ze skłóconych i niestabilnych. Do innych czynników można zaliczyć: brak ojca, kłopoty w rodzinie, przynależność do mniejszości etnicznej, niski status społeczno-ekonomiczny oraz słabe postępy w nauce. U chłopców ryzyko poczęcia dziecka zwiększa się wraz ze wzrostem kłopotów w szkole, niskim statusem społeczno-ekonomicznym i przynależnością do mniejszości etnicznej [5].

Jednym z podstawowych czynników mających wpływ na liczbę ciąży nieletnich jest związek między matką a córką. Będąc w dobrych relacjach z matką, córka otrzymuje właściwy wzorzec odpowiedzialności w sferze seksualnej oraz wzór do utrzymywania dobrych relacji z przyszłym partnerem. Przy braku porozumienia na płaszczyźnie matka-córka zwiększa się ryzyko wczesnej inicjacji seksualnej i przypadkowej ciąży, ponieważ córka poszukuje poczucia bliskości i opieki u innych osób, zwłaszcza u kolegów. Kiedy dziewczyna nie znajduje odpowiednich emocji w rodzinnym domu lub ma zaburzone relacje z ojcem, występują sprzyjające warunki do podjęcia wczesnej decyzji o rozpoczęciu aktywności seksualnej w zamian za okazaną miłość, uznanie, zainteresowanie [5].

Badania naukowe wskazują, że dzieci młodocianych rodziców dużo wcześniej rozpoczynają inicjację seksualną i również zostają młodocianymi rodzicami. Tworzy się długa linia pokoleniowa powtarzających się zachowań powszechnie nieakceptowanych. Dużo częściej obserwuje się w takich rodzinach problemy socjologiczne, w tym próby samobójcze, wielopartnerstwo, problemy rodzicielskie, włączając wykorzystywanie seksualne, przemoc oraz agresywne zachowania.

Dane statystyczne

W roku 2011 w Polsce mieszkało blisko 2393 tys. nastolatków w wieku 15-19 lat [6]. Fakt zaistnienia ciąży mógł dotyczyć każdego z nich (tabela 1).

Porównując liczbę małżeństw zawieranych wśród nastolatków od lat 80. XX wieku, obserwuje się stopniowy ich spadek. Z reguły więcej dziewcząt niż chłopców wstępuje w związki małżeńskie. Powodem tej sytuacji jest rozporządzenie zapisane w art. 10 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 25 lutego 1964 r. Według niego związku małżeńskiego nie może zawrzeć osoba niemająca ukończonych lat 18, jednak z ważnych powodów sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie związku kobiecie, która ukończyła lat 16, w przypadku gdy zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny (tabela 2) [7].

Uzyskując zgodę sądu, wiele małoletnich wstępuje w związek małżeński wbrew swojej woli, często wbrew swoim uczuciom. Z reguły małżeństwa nieletnich są nietrwale i często kończą się rozwodami. Jak wskazują statystyki, rozpada się ok. 80% małżeństw zawartych przez nieletnich, których głównym spoiwem stała się ciąża. Wśród przyczyn rozwodów wymienia się: zbyt pochopną decyzję o podjęciu współżycia seksualnego, zbyt młody wiek, niedojrzałość emocjonalną, brak przygotowania do pełnienia nowych obowiązków. Z danych GUS wynika, że w 2012 r. rozwiodło się więcej młodych dziewcząt w porównaniu z chłopcami w tym samym wieku. Wynika to z faktu dolnej granicy wieku potrzebnej do wstąpienia w związek małżeński. Mężczyźni nie mogą się ożenić przed osiągnięciem 18. roku życia, dlatego w grupie 17 lat i mniej nie ma rozwiedzionych chłopców (tabela 3) [2,8].

Tabela 1.

Ludność w wieku 15-19 lat według stanu cywilnego, płci i wieku w 2011 r. w tysiącach

Płeć	Kawalerowie, panny	Żonaci, zamężne	Wdowcy, wdowy	Rozwiedzeni, rozwiedzione	Nieustalony
Mężczyźni	1216	0,8	0	0	5,5
Kobiety	1150,5	8,5	0	0,1	11,5
Ogółem	2366,5	9,3	0	0,1	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [6].

Tabela 2.

Nowożeńcy w wieku 19 lat i mniej według płci w latach 1980, 1990, 2000, 2011 i 2012

Płeć	Rok 1980	Rok 1990	Rok 2000	Rok 2011	Rok 2012
Mężczyźni	8548	12400	5437	1090	911
Kobiety	54116	56195	25668	7300	6351
Ogółem	62664	68595	31105	8390	7262

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [6].

Tabela 3.

Rozwody w 2012 r. według płci i wieku małżonków w momencie zawarcia małżeństwa

Płeć	17 lat i mniej	18 lat	19 lat	Razem
Mężczyźni	brak	774	1919	2693
Kobiety	1442	4443	6486	12371
Ogółem	1442	5217	8405	15064

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [6].

W roku 2012 ojcami dzieci nieletnich matek byli przeważnie mężczyźni w wieku do lat 24. Największa liczba mężczyzn, którzy poczęli dziecko z nastolatką, jest w grupie wiekowej 20-24 lat. Po 30. roku życia, liczba panów będących ojcami ciąży nieletniej znacznie spada. Zdarzają się nieliczne przypadki, kiedy mężczyzna po 50. roku życia jest ojcem dziecka nastolatki (ryc. 1).

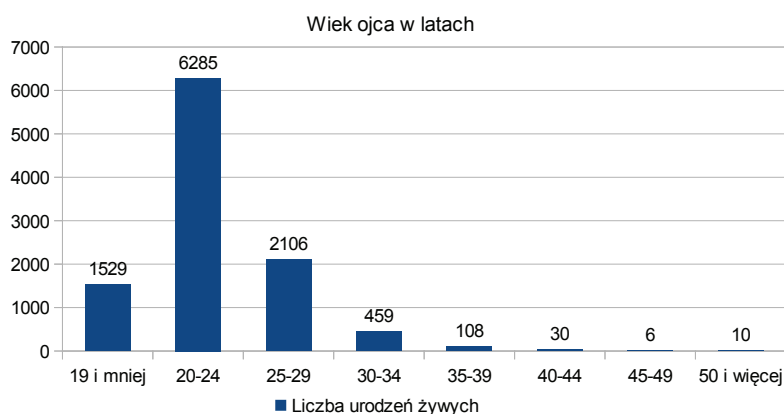
Najwięcej młodych dziewcząt rodzi swoje dziecko, mając wykształcenie gimnazjalne (ryc. 2). Wykształcenie średnie, zasadnicze zawodowe lub podstawowe zdarzają się z jednakową częstotliwością. Najmniej

rodzących posiada wykształcenie na poziomie niepełnym podstawowym. Brak wykształcenia wiąże się z trudnościami ze znalezieniem pracy i usamodzielnieniem się młodej matki, konsekwencją czego jest niski status społeczny i konieczność dłuższego pozostawania na utrzymaniu rodziców.

Przy zestawieniu danych z ubiegłych lat z obecnymi można zauważyć, że liczba dzieci żywo urodzonych przez dziewczęta do 20. roku życia znacznie spada, 30 lat temu rodziło się średnio 3 razy więcej żywych noworodków u nastolatek niż obecnie (ryc. 3).

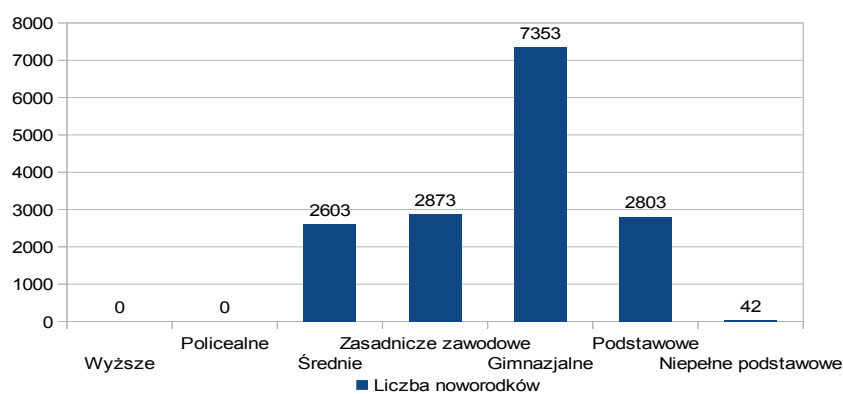
Ryc. 1.

Urodzenia żywe w 2012 r. u matek w wieku 19 lat i mniej oraz według wieku ojca [6]

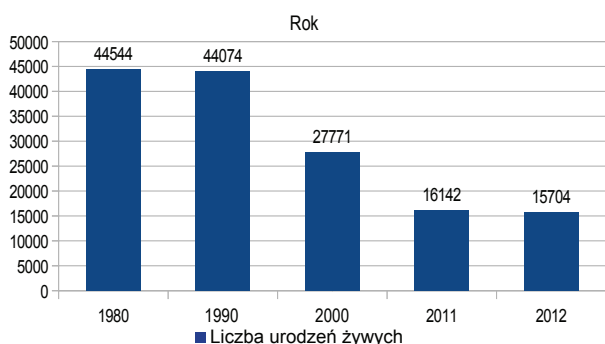
Ryc. 2.

Urodzenia żywe w 2012 r. według poziomu wykształcenia u matek w wieku 19 lat i mniej [6]

Ryc. 3.

Urodzenia żywe u matek w wieku 19 lat lub mniej w latach 1980, 1990, 2000, 2011 i 2012 [6]

Ciężarne nastolatki rodzą dzieci zazwyczaj w terminie porodu, jednak liczba urodzeń przed terminem jest również wysoka (co 15. poród u małoletniej jest porodem przedwczesnym). Do czynników medycznych wystąpienia porodu w okresie od 22. do 36. tygodnia ciąży u nieletniej zalicza się: częste infekcje dróg moczowych, nadciśnienie indukowane ciążą, nieprzygotowanie młodego organizmu pod względem biologicznym do ciąży i porodu, zajście w ciążę przed upływem 3 lat od pojawienia się menarche (pierwsza miesiączka), niską masę ciała przed zajściem w ciążę. Wśród czynników psychologicznych dominują: wysoki poziom stresu, zachowanie się ojca dziecka, nieuznanie ojcostwa lub odtrącenie ciężarnej, fizyczna lub psychiczna przemoc w rodzinie. Z kolei czynniki społeczne warunkujące wystąpienie porodu przed terminem to między innymi: stan cywilny – panna, palenie papierosów, niedostateczne warunki życiowe (ryc. 4) [1].

Dane dotyczące masy urodzeniowej dzieci z ciąż małoletnich matek wskazują, że najczęściej

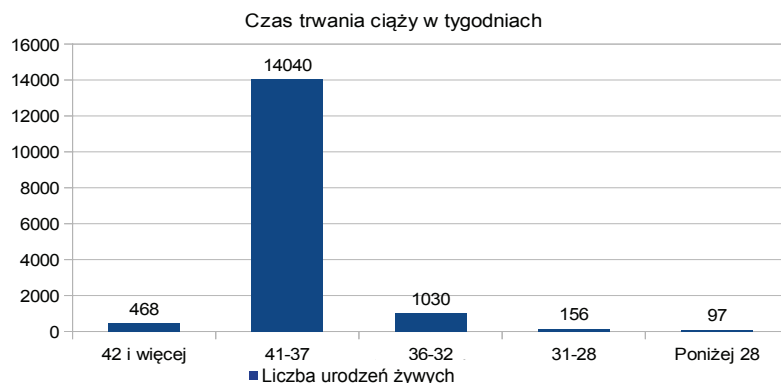
noworodki mają standardową masę ciała. Jednak obserwuje się także duży odsetek dzieci mających niską masę urodzeniową. Bardzo duże noworodki, mające 5000 g lub więcej, stanowią mniejszość. Literatura podaje, że dzieci urodzone przez matki przed ukończeniem 16. roku życia rozwijają się znacznie gorzej od dzieci matek, które poczekały na urodzenie pierwszego dziecka do osiągnięcia pełnoletniości [8]. Częściej występują u nich problemy ze strony układu oddechowego, krążenia oraz zaburzenia w rozwoju psychofizycznym i intelektualnym (ryc. 5).

Podsumowanie

Problem młodocianych matek i ojców nie jest częstym przedmiotem dyskusji społecznych. Do tej pory problemy niechcianych, a tym samym nieplanowanych ciąż wśród młodzieży będącej w wieku 12-18 lat były tematem tabu. Na ogół młodociani rodzice spotykają się z niechęcią i wrogością ze strony społeczeństwa, a sytuacja, w której się znaleźli,

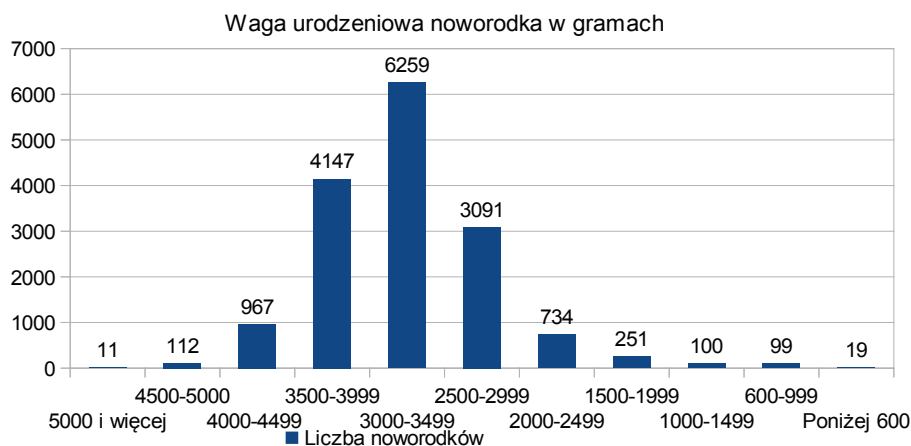
Ryc. 4.

Urodzenia w 2012 r. u matek w wieku 19 lat lub mniej według czasu trwania ciąży [6]

Ryc. 5.

Urodzenia w 2012 r. u matek w wieku 19 lat lub mniej według masy urodzeniowej noworodka [6]

zostaje przesadnie potępiana i postrzegana jako przejaw rozwiązłości i niemoralnych zachowań w młodym wieku. Nadal obserwuje się brak kompleksowej polityki dotyczącej matek nastoletnich, która pozwoliłaby na wspieranie ich w trudnych sytuacjach ekonomiczno-społecznych.

Piśmiennictwo

1. Frankowicz-Gasiul B., Michalik A., Czerwieńska A., Zydorek M., Olszewska J., Olszewski J.: Ciąża młodocianych – problem medyczny i społeczny. *Studia Medyczne* 2008, 11: 57-63.
2. Kempieńska U.: Ciąża nastolatek jedną z przyczyn zawierania małżeństw przez młodocianych. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* 2010; 6: 13-18.
3. Nesterak T.: Ciąża nieletniej –głos wychowawcy. *Nowa Szkoła* 2007; 3: 47-49.
4. Kucharski T., Palkij M.: Charakterystyka porównawcza wybranych cech osobowości młodocianych matek i uczennic liceum ogólnokształcącego. [W:] Malinowski J.A. (red): *Środowisko – młodzież – zdrowie: pedagogiczne wymiary zagrożeń i rozwoju młodzieży*. Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2007: 237-238.
5. McWhirter J.J.: Cięższe nieletnich i ryzykowne zachowania seksualne. [W:] McWhirter J.J. (red.): *Zagrożona młodzież; ujęcie kompleksowe dla pracowników poradni, nauczycieli, psychologów i pracowników socjalnych*. Wyd. 2. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2008: 148-152, 221-227.
6. Dmochowska H.: *Rocznik Demograficzny*. Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa 2013: 159, 213, 272, 292, 308, 312, 326-327, 424.
7. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Dz. U. 1964 Nr 9 poz. 59.
8. Więclawska A.: Nieletnie dziewczęta samotnie wychowujące dzieci a ich przygotowanie do radzenia sobie z ograniczeniami losu: diagnoza stanu kompetencji. *Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń* 2005: 39-40.